

Inleiding

RUTGER BIJ DE JOVD

Op 30 oktober 2009 organiseerde de Jongerenorganisatie Vrijheid en Democratie een feestje in haar pand op de Herengracht 38b in Den Haag om het kraakverbod te vieren. Krakkers kraakten namelijk een pand en betaalden geen huur, terwijl studenten zich vaak helemaal blauw moesten betalen om in een klein kamertje te mogen zitten. Het feestje trok de aandacht van de media. Verslaggever Rutger Castricum van GeenStijl tv bracht de JOVD een bezoek.¹ Het werd een avond die hij en de JOVD niet snel zouden vergeten.

Castricum was bij meer organisaties over de vloer geweest. Onbevooroordeeld was hij niet. De verslaggever was tegen kraken maar vond het te ver gaan om het kraakverbod te vieren. Hij noemde, voordat hij naar binnen ging, JOVD'ers 'wannabe Mark Rutte-tjes'. Onder zijn reportage was het liedje 'Ha, ha, ha, je vader' van *Kinderen voor kinderen* gemonteerd. De suggestie was dat JOVD'ers allemaal rijkeluiszoontjes en -dochters waren met een kapitaal-krachtige vaderrrr.

Castricum keek zijn ogen uit. Enkele JOVD'ers deden gek voor de camera, maar de meesten waren gezellig bier aan het drinken. Heel even, nog geen seconde, ging de camera langs een JOVD'er die op de computer in de zaal stiekem naar een pornofilmpje zat te kijken. De GeenStijl-cameraman deed zijn werk goed. Tot Castricums grote verbazing waren bijna alle JOVD'ers die hij interviewde voor een kraakverbod en het vieren van dit verbod, ook een heel mooi meisje van wie Castricum eigenlijk hoopte dat zij misschien een wat softer standpunt zou hebben. Een ander meisje stond enigszins aangeschoten van de drank voor de camera: 'Ja, ze hebben mij er wel een

beetje ingeluisd, moet ik toegeven, maar ik ben het wel een beetje eens met hun standpunten.' Ook sprak Castricum met een jongen die een sigarettenhouder vasthield: 'Vind ik wel mooi, jaren twintig stijl.' De jongen wachtte heel even en zei toen: 'Ik vind jou ook wel mooi trouwens.' 'Maar je moet wel wat afvallen hoorrr, dat vind ik wat minderrr. Als je afvalt kun je uit de kast komen.' Castricum stond paf.

De krakers in Den Haag waren niet zo blij met het JOVD-feestje. Voor de zekerheid had Jeroen Diepemaat, landelijk voorzitter van de JOVD, beveiligers ingehuurd. Toch had de beveiliging per ongeluk een kraker binnengelaten, die door Castricum werd ontmaskerd. De kraker verraadde zichzelf door zijn kleding: een oud jasje, een vieze spijkerbroek en één rode veter in zijn schoen. Tegenover het JOVD-pand woonden ook krakers. Zijn hadden door middel van een projector een tekst op het JOVD-pand geprojecteerd: 'Jeroentje, je gevel is gekraakt.' De krakers zochten voor de verandering naar een geweldloze manier om hun politieke punt te maken.

Weer binnen voelde Castricum enkele andere feestende JOVD'ers aan de tand over hun 'harde' standpunt. Een meisje reageerde verontwaardigd: 'En ik dan? Ik heb ook geen huis.' Vervolgens vroeg ze Castricum: 'Heb jij geen kamertje ergens over?', waarna ze veelbetekend met haar ogen draaide. De verslaggever, die nu voor de tweede keer geconfronteerd werd met een sjansende JOVD'er, was overrompeld: 'Ik word niet goed hier. Ik moet weg, ik moet heel snel weg.'

OPZET BOEK EN VERANTWOORDING

Dit boek gaat over de geschiedenis van de JOVD, de liberale jongerenorganisatie die zo'n onvergetelijke indruk achterliet bij Rutger Castricum. De in 1949 opgerichte JOVD bestaat nu meer dan 65 jaar en profileerde zich altijd graag als de horzel in de pels van de vvd. Via de JOVD maakten duizenden jongeren kennis met het liberalisme. Ze leerden er discussiëren, moties schrijven, besturen en omgaan met de media. Als onafhankelijke jongerenorganisatie kon de JOVD haar eigen ideologische en politieke koers bepalen, die soms nogal afweek van de koers van de vvd. Zo flirtte de JOVD in de jaren

zestig met d'66, pleitte de JOVD in de jaren zeventig voor een coalitie zonder christelijke partijen en waren de jonge liberalen in de jaren tachtig voor de invoering van een basisinkomen.

Sommige JOVD'ers zijn later doorgestroomd naar de politiek. Hans Wiegel, Ed Nijpels en Mark Rutte schopten het tot VVD-leider, en de laatste zelfs tot minister-president. Ook hadden veel VVD-Kamerleden een JOVD-achtergrond, zoals bijvoorbeeld Haya van Someren, Huub Jacobse, Loek Hermans, Robin Linschoten en Frank de Grave. Er waren echter ook JOVD'ers die voor een andere partij dan de VVD kozen. Sommigen belandden bij d'66/D66 (vanaf 1985 zonder komma), anderen bij de PvdA (Hein Roethof, Aad Kosto), GroenLinks (Ineke van Gent, Heleen Weening), Lijst Pim Fortuyn (Ferry Hoogendijk), de Partij voor de Vrijheid (Mark Jongeneel), Voor Nederland (Joram van Klaveren) en zelfs het CDA (Elco Brinkman). De genoemde GroenLinksers, LPF'ers, PVV'ers, VNL'ers en CDA'ers speelden in de JOVD-geschiedenis echter een kleine rol en komen in dit boek verder ook niet voor. Ten slotte kwam er één JOVD'er bij het koninklijke familie terecht: Mabel Wisse Smit. Ook zij speelt in dit boek echter geen rol.

Centraal in dit boek staat de vraag hoe de JOVD zich de afgelopen 65 jaar heeft ontwikkeld als liberale politieke jongerenorganisatie tegen de achtergrond van een veranderend Nederland. Waarom werd de JOVD in 1949 opgericht? Hoe verhielde de JOVD zich tot de VVD? Welke coalitievoorkeuren had de JOVD? Hoe probeerde de JOVD invloed uit te oefenen? Welke politieke standpunten nam de JOVD in? Hoe 'links' en hoe 'rechts' was de JOVD? En hoe 'progressief' en hoe 'conservatief'? Hoe profileerde de JOVD zich naar buiten toe, richting de VVD en richting de media? Hoe waren de interne verhoudingen? In hoeverre lukte het de JOVD scholieren en werkende jongeren aan zich te binden? En wat voor cultuur heerste er ten slotte in de JOVD?

Dit boek is niet het eerste geschiedenisboek over de JOVD. In 1994 verscheen *De jonge liberalen. Een geschiedenis van de JOVD 1949-1994* van Eddy Habben Jansen.² Het boek van Habben Jansen behandelt 45 jaar JOVD-geschiedenis en telt negen hoofdstukken: elk lustrum krijgt één hoofdstuk. *De jonge liberalen* is voorts echt een boek van

een JOVD'er voor JOVD'ers. De interne ontwikkelingen krijgen veel aandacht en het boek staat vol afkortingen die voor een buitenstaander niet altijd goed zijn te plaatsen. De opzet van dit boek is anders. De context komt meer aan bod, het draait om de geschiedenis van de JOVD in een veranderend Nederland, afkortingen worden zo veel mogelijk vermeden en er is meer aandacht voor de ontwikkeling van het ideologische gedachtegoed en de politieke cultuur van de liberale politieke jongerenorganisatie. Belangrijke episodes uit de JOVD-geschiedenis, zoals de toenadering tot d'66 in de jaren zestig, het opzetten van Des Indes-beraad in de jaren zeventig en het voorzitterschap van Mark Rutte tussen 1988 en 1991 worden ook uitgebreider behandeld en geanalyseerd.

Het boek bestaat uit zes hoofdstukken. Hoofdstuk 1 gaat over de jaren vijftig. De oprichting van de JOVD in 1949 en de opbouw van de vereniging in de beginjaren staan in dit hoofdstuk centraal. De belangrijkste JOVD'er uit deze jaren is Hein Roethof, het latere PvdA-Kamerlid. Hoofdstuk 2 gaat over de roerige jaren zestig. De oprichting van d'66 in 1966 en de poging van de JOVD om een brugfunctie tussen vvd en d'66 te spelen krijgen in dit hoofdstuk veel aandacht, alsmede het optreden van de JOVD-voorzitters Erwin Nypels (het latere d'66-Kamerlid) en Hans Wiegel. Hoofdstuk 3 gaat over de jaren zeventig. Centraal in dit hoofdstuk staat het Des Indes-beraad, het op initiatief van de JOVD ingestelde informele beraad van politici van vvd, PvdA en d'66 dat in hotel Des Indes in Den Haag filosofeerde over een coalitie zonder christendemocraten. Uiteraard krijgen ook de standpunten van de JOVD en interne ontwikkelingen de nodige aandacht. Hoofdstuk 4 gaat over de jaren tachtig, toen de JOVD met zo'n 5000 leden de grootste politieke jongerenorganisatie van het land was. Het basisinkomen, de streken van *Driemaster*-redacteur Jort Kelder en de eerste stapjes van Mark Rutte in de JOVD komen in dit hoofdstuk uitgebreid aan de orde. Hoofdstuk 5 gaat over de jaren negentig. De revue passeren onder meer het voorzitterschap van Mark Rutte, de vorming van Paars en de opheffing van de JOVD-afdeling 't Gooi. Hoofdstuk 6 ten slotte gaat over de periode 2000-2015. Centraal daarin staan de reactie van de JOVD op de Fortuyn-revolte en de crisis in de vvd rond Rita Verdonk, de stand-

punten van de JOVD over immateriële en materiële kwesties en enkele hoogoplopende interne conflicten.

Dit onderzoek is voornamelijk gebaseerd op het JOVD-archief, dat sinds 1989 op het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) in Groningen ligt. In 2015 is dit archief flink aangevuld. Omdat het JOVD-archief echter verre van compleet is, voor sommige perioden zelfs fragmentarisch, zijn er ook veel personen die in de JOVD actief zijn geweest geïnterviewd. De samenhang, die in het JOVD-archief soms ver te zoeken is, bestaat gelukkig nog wel in de herinnering. Voor feitelijke data is het archief natuurlijk de belangrijkste bron. Behalve het JOVD-archief in Groningen zijn ook enkele andere archieven geraadpleegd, te weten het archief van de JOVD Rijnmond, het persoonlijke archief van landelijk voorzitter Ciska Scheidel en het persoonlijke archief van landelijk voorzitter Jeroen Diepemaat.

Dit boek is in opdracht van de JOVD geschreven, maar de wetenschappelijke onafhankelijkheid van de auteur is daarbij gerespecteerd. Er staan dus soms ook verhalen en feiten in dit boek die voor de JOVD misschien minder 'leuk' zijn. Hoewel een historicus ernaar streeft om zo objectief mogelijk te zijn ontkomt hij niet aan een zekere subjectiviteit. Sommige subjectiviteit heeft te maken met het politieke discours. Termen als 'links' en 'rechts', 'progressief' en 'conservatief' zijn niet alleen wetenschappelijke termen om een bepaalde ideologische voorkeur mee te duiden, maar worden in het dagelijks politiek taalgebruik ook vaak gehanteerd met een morele connotatie. 'Progressief' heeft vaak de connotatie van goed, 'conservatief' daarentegen de connotatie van achterlijk en slecht. Als een bepaald JOVD-standpunt door de auteur van dit boek als 'progressief' wordt aangeduid of een bepaalde afdeling van de JOVD als 'conservatief', dan is die duiding strikt wetenschappelijk, dus zonder een morele connotatie. Andere subjectiviteit is strikt persoonlijk. De schrijver dezes heeft feeling met het liberalisme, is korte tijd actief geweest voor de JOVD en is lid geweest van D66.

Ten slotte nog een woord van dank. De auteur wil de medewerkers van het DNPP, in het bijzonder Berend de Boer en Simon Otjes, bedanken voor het ophalen van de archiefdozen, de gezelligheid en

de koffie. Ook Karen Lely, die in korte tijd een archiefoverzicht maakte van de aanvulling op het JOVD-archief uit 2015, ben ik zeer erkentelijk voor haar werk. Verder gaat mijn dank uit naar alle meelezers die het manuscript of een deel daarvan van nuttig commentaar hebben voorzien: Tom Leijte, Patrick van Schie, Jeffrey Lemm, Gerrit Voerman, Henk ter Borg, Pieter de Bruijn Kops, Jan Tervoort, Jeroen Adema, Hans Wiegel, Jort Kelder, Ciska Scheidel, Eddy Habben Jansen en last but not least mijn vrouw Kirsten Feenstra. Juist die nuchtere blik van een buitenstaander heb je als auteur en ook als mens nodig om scherp te blijven.

Ewout Klei

1 september 2015

NOTEN

INLEIDING

- 1 <https://www.youtube.com/watch?v=RZxj4iyxa2o>.
- 2 Eddy M. Habben Jansen, *De jonge liberalen. Een geschiedenis van de JOVD 1949-1994* (Amsterdam 1994).

1 • DE JOVD IN DE JAREN VIJFTIG – DE VEER VAN HET LIBERALE UURWERK

- 1 Habben Jansen, *De Jonge liberalen*, 29-30, 49.
- 2 Jan W.G. Loeffen, *Het ontstaan van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie*. Doctoraalscriptie Geschiedenis (Groningen 1984), 50. DNPPE VVD, 1984.002.
- 3 M.T. Braam-Beversluis, *De Vrijzinnig Democratische Jongeren Organisatie VDJO. Beeld van een politieke jongerenorganisatie in het kader van haar tijd*. Doctoraalscriptie Nieuwste Geschiedenis (Utrecht 1990), 77-78. DNPPE VDB, 1990.002.
- 4 Loeffen, *Het ontstaan van de VVD*, 51.
- 5 Patrick van Schie, *Vrijheidsstreven in verdrukking. Liberale partijpolitiek in Nederland 1901-1940* (Amsterdam 2005), 343-344.
- 6 Paul Woldendorp, *De JOVD en haar relatie met de VVD, 1949-1984*. Afstudeerscriptie Geschiedenis (Groningen 1984), 8. DNPPE VVD, 1987.001.
- 7 Verslag van de Oprichtingsvergadering van de Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie, gehouden op Zaterdagmiddag 26 Februari om 3 uur 's middags in Pulchri Studio te 's-Gravenhage. DNPP. JOVD-archief, nr. 534.
- 8 Woldendorp, *De JOVD en haar relatie met de VVD*, 10.
- 9 Habben Jansen, *De jonge liberalen*, 14.
- 10 Woldendorp, *De JOVD en haar relatie met de VVD*, 13.
- 11 Habben Jansen, *De jonge liberalen*, 17.
- 12 Ibidem, 18.
- 13 W.J.A. van den Berg, *Kopstukken van de VVD* (Houten 1988), 24.
- 14 Woldendorp, *De JOVD en haar relatie met de VVD*, 14.